**Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny. *NOWE Oblicza geografii*. Zakres podstawowy. Część 1**

| Wymagania na poszczególne oceny | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **PODSTAWOWY** | | **PONADPODSTAWOWY** | | |
| **na ocenę dopuszczającą** | **na ocenę dostateczną** | **na ocenę dobrą** | **na ocenę bardzo dobrą** | **na ocenę celującą** |
| **2** | **3** | **4** | **5** | **6** |
| **I. Obraz Ziemi** | | | | |
| Uczeń:<br>• dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny,<br>• wymienia źródła informacji geograficznej,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *mapa*, *skala*,<br>• wymienia elementy mapy,<br>• wymienia rodzaje map,<br>• omawia i czyta legendę mapy,<br>• rozpoznaje rodzaje map w atlasie,<br>• rozpoznaje i rozróżnia rodzaje skal,<br>• opisuje na podstawie mapy turystycznej dowolny obszar. | Uczeń:<br>• opisuje przedmiot i cele badań geograficznych,<br>• wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu,<br>• wymienia funkcje GIS,<br>• klasyfikuje mapy ze względu na skalę oraz ze względu na treść,<br>• porównuje i szereguje skale,<br>• wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach,<br>• rozróżnia formy terenu na mapie na podstawie układu poziomic,<br>• podaje przykłady zastosowania map topograficznych,<br>• posługuje się mapą hipsometryczną,<br>• odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii. | Uczeń:<br>• określa miejsce geografii wśród innych nauk,<br>• omawia przydatność i możliwości wykorzystania źródeł informacji geograficznej,<br>• interpretuje dane liczbowe przedstawione w tabelach, na wykresach i diagramach,<br>• przedstawia przykłady zastosowania różnych rodzajów map,<br>• stosuje różne rodzaje skal i je przekształca,<br>• posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie,<br>• rozróżnia ilościowe i jakościowe metody przedstawiania informacji geograficznej,<br>• podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map,<br>• wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby terenu na mapach topograficznej i ogólnogeograficznej,<br>• określa współrzędne geograficzne na mapie. | Uczeń:<br>• wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych,<br>• wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie,<br>• porównuje metody jakościowe i ilościowe prezentacji informacji geograficznej,<br>• interpretuje zdjęcia satelitarne,<br>• czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map, w tym topograficznych,<br>• charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS. | Uczeń:<br>• podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii,<br>• przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność,<br>• omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego,<br>• wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do uzyskiwania informacji o środowisku geograficznym,<br>• wyznacza współrzędne geograficzne z użyciem odbiornika GPS. |

| Wymagania na poszczególne oceny | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **PODSTAWOWY** | | **PONADPODSTAWOWY** | | |
| **II. Ziemia we wszechświecie** | | | | |
| Uczeń:<br>• posługuje się terminami: *gwiazda*, *planeta*, *księżyc*, *planetoida*, *meteoroid*, *kometa*,<br>• wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny,<br>• wymienia kolejno nazwy planet Układu Słonecznego,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *ruch obiegowy*, *wysokość górowania Słońca*, *noc polarna*, *dzień polarny,*<br>• podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi,<br>• wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje na mapie świata ich granice,<br>• posługuje się terminami: *ruch obrotowy*, *czas uniwersalny*, *czas strefowy,*<br>• wymienia cechy ruchu obrotowego. | Uczeń:<br>• charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię,<br>• podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku,<br>• podaje przyczyny zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych,<br>• wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi,<br>• wymienia rodzaje czasów na Ziemi,<br>• wyjaśnia, czym są czas uniwersalny i czas strefowy. | Uczeń:<br>• opisuje ciała niebieskie: planety karłowate, księżyce, planetoidy, meteoroidy, komety,<br>• rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu,<br>• podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego,<br>• przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi,<br>• opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi,<br>• wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi,<br>• analizuje mapę stref czasowych na Ziemi. | Uczeń:<br>• omawia teorie pochodzenia wszechświata,<br>• rozpoznaje wybrane gwiazdozbiory nieba północnego,<br>• omawia powstawanie Układu Słonecznego,<br>• porównuje cechy budowy planet grupy ziemskiej oraz planet olbrzymów,<br>• wyjaśnia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku,<br>• przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi,<br>• podaje przykłady oddziaływania siły Coriolisa i jego skutki w środowisku przyrodniczym,<br>• oblicza czas strefowy na podstawie mapy stref czasowych. | Uczeń:<br>• porównuje odległości we wszechświecie i uzasadnia złożoność wszechświata,<br>• wyjaśnia wpływ zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka,<br>• wyjaśnia wpływ różnic czasu na życie i działalność człowieka. |
| **III. Atmosfera** | | | | |
| Uczeń:<br>• wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza,<br>• odczytuje z mapy klimatycznej temperaturę powietrza na Ziemi,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *ciśnienie atmosferyczne*, *wyż baryczny*, *niż baryczny,*<br>• odczytuje z mapy klimatycznej wartości ciśnienia atmosferycznego,<br>• wskazuje na mapie ciśnienia atmosferycznego rozmieszczenie stałych wyżów barycznych i niżów barycznych na Ziemi,<br>• wyjaśnia znaczenie terminu *kondensacja pary wodnej*, | Uczeń:<br>• charakteryzuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza,<br>• opisuje na podstawie map rozkład temperatury powietrza na Ziemi w styczniu i w lipcu,<br>• wskazuje na mapie obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza,<br>• opisuje na podstawie map rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu,<br>• wyjaśnia przyczyny ruchu powietrza,<br>• wskazuje na mapie obszary objęte cyrkulacją pasatową, | Uczeń:<br>• porównuje rozkład temperatury w lipcu i w styczniu na półkuli północnej i półkuli południowej,<br>• oblicza średnią roczną temperaturę powierza w danej stacji klimatycznej,<br>• wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza,<br>• wyjaśnia mechanizm powstawania układów barycznych na podstawie schematu,<br>• przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego,<br>• wyjaśnia na podstawie map tematycznych wpływ prądów | Uczeń:<br>• wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi,<br>• wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi,<br>• opisuje na podstawie schematu globalną cyrkulację atmosfery,<br>• przedstawia na podstawie mapy synoptycznej i zdjęć satelitarnych prognozę pogody dla danego obszaru,<br>• uzasadnia znaczenie prognozowania pogody w działalności człowieka na podstawie dostępnych źródeł informacji, | Uczeń:<br>• wykazuje na podstawie schematu związek między szerokością geograficzną a rozkładem temperatury powietrza na Ziemi,<br>• wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i wyższych szerokościach geograficznych,<br>• podaje przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej, |

| Wymagania na poszczególne oceny | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **PODSTAWOWY** | | **PONADPODSTAWOWY** | | |
| • wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi,<br>• wymienia i wskazuje na mapie obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *pogoda*, *prognoza pogody,*<br>• wymienia elementy pogody,<br>• ustala warunki pogodowe na podstawie mapy synoptycznej,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *klimat*, *strefa klimatyczna*,<br>• wskazuje na mapie strefy klimatyczne na Ziemi,<br>• opisuje na podstawie map tematycznych dowolną strefę klimatyczną na Ziemi. | • wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych,<br>• opisuje na podstawie mapy zróżnicowanie opadów na Ziemi,<br>• wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych,<br>• charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej,<br>• podaje różnicę między pogodą a klimatem,<br>• wymienia przykłady globalnych zmian klimatu. | morskich na wielkość opadów atmosferycznych na Ziemi,<br>• podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu całego roku,<br>• porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną,<br>• omawia czynniki klimatotwórcze,<br>• opisuje na podstawie klimatogramów i mapy stref klimatycznych typy klimatów,<br>• wykazuje różnicę między klimatem morskim i kontynentalnym,<br>• wymienia przykłady lokalnych zmian klimatu. | • charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi oraz uzasadnia ich zasięgi,<br>• przedstawia przyczyny i skutki globalnych zmian klimatu. | • wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych,<br>• wyjaśnia, na czym polega strefowość i astrefowość klimatów na Ziemi,<br>• przedstawia przyczyny i skutki lokalnych zmian klimatu. |
| **IV. Hydrosfera** | | | | |
| Uczeń:<br>• wyjaśnia znaczenie terminu *hydrosfera*,<br>• podaje charakterystyczne cechy hydrosfery,<br>• przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata,<br>• wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki oraz podaje ich nazwy,<br>• odczytuje z mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych,<br>• wymienia rodzaje prądów morskich,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *rzeka*, *dorzecze*, *system rzeczny*, *zlewisko*,<br>• wymienia rodzaje rzek,<br>• wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska, | Uczeń:<br>• opisuje cechy fizykochemiczne wód morskich,<br>• wyjaśnia, czym są prądy morskie,<br>• przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy,<br>• opisuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem,<br>• charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczną na poszczególnych kontynentach,<br>• wyjaśnia różnicę między lodowcem górskim i lądolodem,<br>• wymienia części składowe lodowca górskiego,<br>• wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów. | Uczeń:<br>• analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi,<br>• podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich,<br>• omawia problem zanieczyszczenia wód morskich,<br>• uzasadnia zależność gęstości sieci rzecznej na Ziemi od warunków klimatycznych,<br>• przedstawia sposoby zasilania najdłuższych rzek Europy, Azji, Afryki i Ameryki Północnej i Ameryki Południowej,<br>• opisuje warunki powstawania lodowców,<br>• omawia wpływ zaniku pokrywy lodowej na życie zwierząt w Arktyce. | Uczeń:<br>• objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich,<br>• omawia na wybranym przykładzie ze świata znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek,<br>• wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości,<br>• omawia etapy powstawania lodowca górskiego. | Uczeń:<br>• wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi,<br>• omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka,<br>• przedstawia podstawowy podział jezior ze względu na genezę misy jeziornej,<br>• omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na środowisko geograficzne. |

| Wymagania na poszczególne oceny | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **PODSTAWOWY** | | **PONADPODSTAWOWY** | | |
| • wyjaśnia znaczenie terminów: *lodowiec górski*, *lądolód*, *granica wiecznego śniegu*. | | | | |
| **V. Litosfera. Procesy wewnętrzne** | | | | |
| Uczeń:<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *litosfera*, *skorupa ziemska*,<br>• wymienia warstwy Ziemi,<br>• wymienia główne minerały budujące skorupę ziemską,<br>• wymienia podstawowe rodzaje skał występujących na Ziemi,<br>• wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i je klasyfikuje,<br>• wskazuje na mapie największe płyty litosfery i ich granice,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *plutonizm*, *wulkanizm*, *trzęsienia Ziemi*,<br>• omawia budowę stożka wulkanicznego na podstawie schematu,<br>• podaje na podstawie źródeł informacji przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na świecie. | Uczeń:<br>• podaje cechy budowy wnętrza Ziemi,<br>• wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi,<br>• opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał,<br>• podaje przykłady skał o różnej genezie,<br>• omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery,<br>• wymienia produkty wulkaniczne,<br>• wyjaśnia różnicę między magmą i lawą,<br>• wskazuje na mapie obszary sejsmiczne i asejsmiczne. | Uczeń:<br>• opisuje właściwości fizyczne poszczególnych warstw Ziemi,<br>• wyjaśnia różnice między skorupą oceaniczną a skorupą kontynentalną,<br>• charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie,<br>• rozpoznaje wybrane skały,<br>• omawia przyczyny przemieszczania się płyt litosfery,<br>• wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery,<br>• charakteryzuje formy powstałe wskutek plutonizmu,<br>• opisuje rodzaje wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj wydobywających się produktów wulkanicznych,<br>• wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery,<br>• opisuje przyczyny i przebieg trzęsienia ziemi. | Uczeń:<br>• opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości,<br>• omawia zastosowanie skał w gospodarce,<br>• rozróżnia góry fałdowe, góry zrębowe i góry wulkaniczne,<br>• opisuje na podstawie schematu powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery,<br>• wyjaśnia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych,<br>• wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień Ziemi. | Uczeń:<br>• wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery,<br>• podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie,<br>• wskazuje różnice w procesach powstawania wybranych gór, na przykład Himalajów i Andów,<br>• wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka. |
| **V. Litosfera. Procesy zewnętrzne** | | | | |
| Uczeń:<br>• klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *wietrzenie*, *zwietrzelina*,<br>• wyróżnia rodzaje wietrzenia,<br>• wyjaśnia znaczenie terminu *kras*, | Uczeń:<br>• wymienia czynniki rzeźbotwórcze,<br>• podaje czynniki wpływające na intensywność wietrzenia na kuli ziemskiej,<br>• omawia warunki, w jakich zachodzą procesy krasowe, | Uczeń:<br>• charakteryzuje procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja),<br>• wyjaśnia, na czym polega wietrzenie fizyczne, wietrzenie chemiczne i wietrzenie biologiczne, | Uczeń:<br>• przedstawia różnice między wietrzeniem mrozowym a wietrzeniem termicznym,<br>• omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych, | Uczeń:<br>• wyjaśnia przyczyny zróżnicowania intensywności procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i |

| Wymagania na poszczególne oceny | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **PODSTAWOWY** | | **PONADPODSTAWOWY** | | |
| • wymienia skały, które są rozpuszczane przez wodę,<br>• wymienia podstawowe formy krasowe,<br>• wymienia rodzaje erozji rzecznej,<br>• wymienia typy ujść rzecznych,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *lodowiec górski*, *lądolód*,<br>• wymienia rodzaje moren,<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: *abrazja*, *klif*, *plaża*, *mierzeja*,<br>• wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie,<br>• podaje czynnik wpływający na siłę transportową wiatru,<br>• wymienia rodzaje wydm,<br>• wymienia rodzaje pustyń,<br>• podaje nazwy największych pustyń na Ziemi i wskazuje je na mapie. | • odróżnia formy krasu powierzchniowego i krasu podziemnego,<br>• rozróżnia erozję wgłębną, erozję wsteczną i erozję boczną,<br>• porównuje na podstawie infografiki cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym,<br>• wskazuje na mapie największe delty i ujścia lejkowate,<br>• wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców,<br>• omawia proces powstawania różnych typów moren,<br>• rozróżnia na podstawie fotografii formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów,<br>• wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza,<br>• rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii,<br>• wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru,<br>• wyjaśnia na podstawie ilustracji różnice między wydmą paraboliczną a barchanem. | • przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych,<br>• wskazuje na mapie znane na świecie, w Europie i w Polsce obszary krasowe,<br>• wyjaśnia, na czym polega rzeźbotwórcza działalność rzek,<br>• rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek,<br>• charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie schematu,<br>• dokonuje podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne,<br>• charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów,<br>• charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) na podstawie schematu i zdjęć,<br>• omawia czynniki warunkujące procesy eoliczne,<br>• omawia warunki powstawania różnego rodzaju wydm. | • opisuje przebieg oraz skutki erozji, transportu i akumulacji w różnych odcinkach biegu rzeki,<br>• analizuje na podstawie schematu etapy powstawania meandrów,<br>• opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowca górskiego i lądolodu,<br>• porównuje typy wybrzeży morskich, podaje ich podobieństwa i różnice,<br>• opisuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru,<br>• rozróżnia na podstawie zdjęć formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru. | lądolodów, mórz oraz wietrzenia,<br>• porównuje skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia. |
| **VI. Pedosfera i biosfera** | | | | |
| Uczeń:<br>• porządkuje etapy procesu glebotwórczego,<br>• wymienia czynniki glebotwórcze,<br>• rozróżnia gleby strefowe i niestrefowe,<br>• podaje nazwy stref roślinnych, | Uczeń:<br>• charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie schematu profilu glebowego,<br>• prezentuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, | Uczeń:<br>• omawia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych,<br>• charakteryzuje główne typy gleb,<br>• opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie, | Uczeń:<br>• charakteryzuje procesy i czynniki glebotwórcze,<br>• opisuje czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi. | Uczeń:<br>• wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym, |

| Wymagania na poszczególne oceny | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **PODSTAWOWY** | | **PONADPODSTAWOWY** | | |
| • wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych,<br>• wymienia gatunki roślin charakterystyczne dla poszczególnych stref roślinnych,<br>• wymienia piętra roślinne na przykładzie Alp. | • podaje cechy głównych stref roślinnych na świecie,<br>• porównuje na podstawie schematu piętrowość w wybranych górach świata. | • charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich,<br>• podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata. | | • wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza. |